Rewarding Learning

Uimhir Lárionaid

71	

Uimhir Iarrthóra

General Certificate of Secondary Education
2010

Tíreolaíocht

Páipéar 1
Bonnsraith

[G3601]

G3601

DÉ LUAIN 14 MEITHEAMH, MAIDIN

AM

1 uair 30 nóiméad.

TREOIR D'IARRTHÓIRÍ

Scríobh d'Uimhir Lárionaid agus d'Uimhir Iarrthóra sna spásanna chuige sin ag barr an leathanaigh seo.
Scríobh do fhreagraí sna spásanna chuige sin sa scrúdpháipéar seo.
Freagair **gach ceann** de na **3** cheist.

EOLAS D'IARRTHÓIRÍ

Is é 126 an marc iomlán don pháipéar seo, le 6 mharc ar a mhéad ag dul do chaighdeán na cumarsáide scríofa.
Léiríonn figiúirí idir lúibíní ar thaobh na láimhe deise de leathanaigh na marcanna atá ag dul do gach ceist nó do gach cuid de cheist.
Tá rialóir de dhíth le húsáid le Ceist 1.

Don Scrúdaitheoir amháin	
Uimhir Ceiste	Marcanna
1	
2	
3	
CCS	

Marc Iomlán	

Téama A: Atmaisféar agus Tionchar Daonna

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

1 **(a)** Déan staidéar ar **Fíor 1** a thaispeánann faisnéis ar éifeacht amháin a d'fhéadfadh a bheith ag téamh domhanda. Freagair na ceisteanna a leanann.

Rómhall leis an fhoraois bháistí a shábháil ar théamh domhanda

© iStockphoto

Is féidir go bhfaighidh na crainn i bhforaois bháistí na hAmasóine bás mar gheall ar théamh domhanda. Má bhíonn ardú 2°C ar theochtaí an domhain, is féidir go bhfaighidh 30% d'fhoraois bháistí na hAmasóine bás faoi 2050. Is féidir go scriosfar 70% den fhoraois bháistí má bhíonn ardú 3°C ann.

© Adapted from "Amazon could shrink by 85% due to climate change, scientists say" by David Adams, The Guardian, 11 March 2009

Fíor 1

(i) Cad é a chiallaíonn an téarma **téamh domhanda**?

____

____

____ [2]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(ii) Comhlánaigh **Fíor 2** lena thaispeáint cén céatadán den fhoraois bháistí is féidir a chaillfear mar gheall ar théamh domhanda.

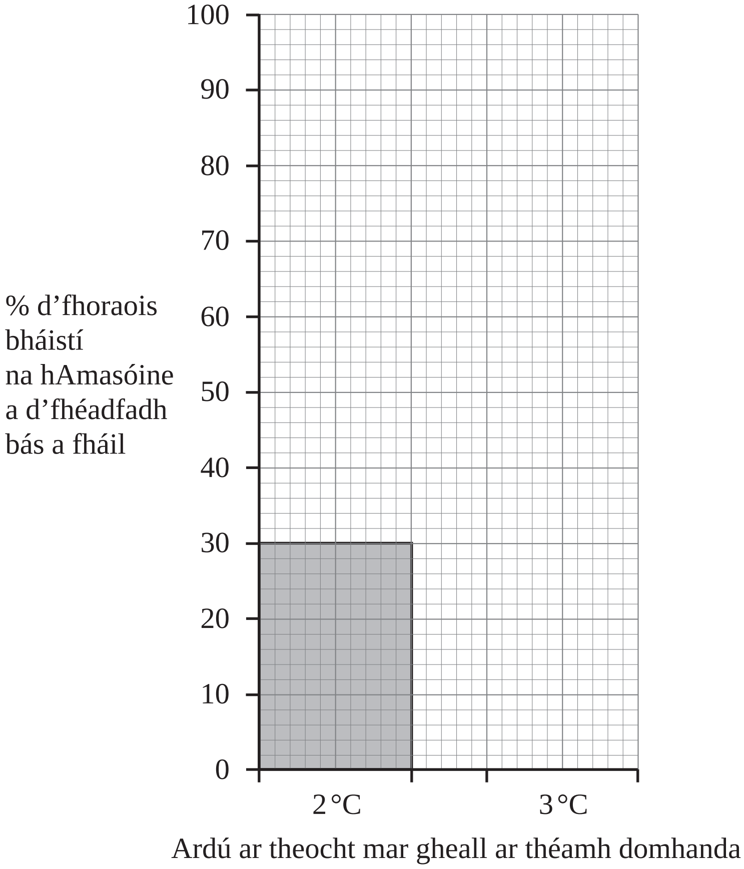

Fíor 2

[2]

(iii) Beidh a lán éifeachtaí ag téamh domhanda. Sórtáil na ráitis seo a leanas mar éifeachtaí ar dhaoine nó mar éifeachtaí ar ainmhithe. Tá ceann amháin déanta.

Éifeacht ar dhaoine

Éifeacht ar ainmhithe

Is féidir go mbeidh ar dhaoine i gceantair chósta bogadh go háit eile.

Is féidir le feithidí trópaiceacha a bheith ina gcónaí níos faide ó thuaidh ná riamh. →

Is féidir go bhfaighidh ainmhithe san Amasóin bás.

Is féidir go bhfaighidh níos mó daoine bás mar gheall ar stróc teasa.

Séasúr sciála is giorra do na turasóirí.

[4]

(iv) Luaigh **dhá** chúis le téamh domhanda.

1. ______________________________

____

2. ______________________________

______________________________ [4]

(v) Luaigh ina iomláine réiteach **amháin** ar théamh domhanda.

____

____

____

____

______________________________ [3]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

LEATHANACH BÁN

(Leanann ceist 1 ar an chéad leathanach eile)

(b) Déan staidéar ar **Fíor 3** a thaispeánann córas aimsire os cionn na hÉireann agus na Breataine Móire. Freagair na ceisteanna a leanann.

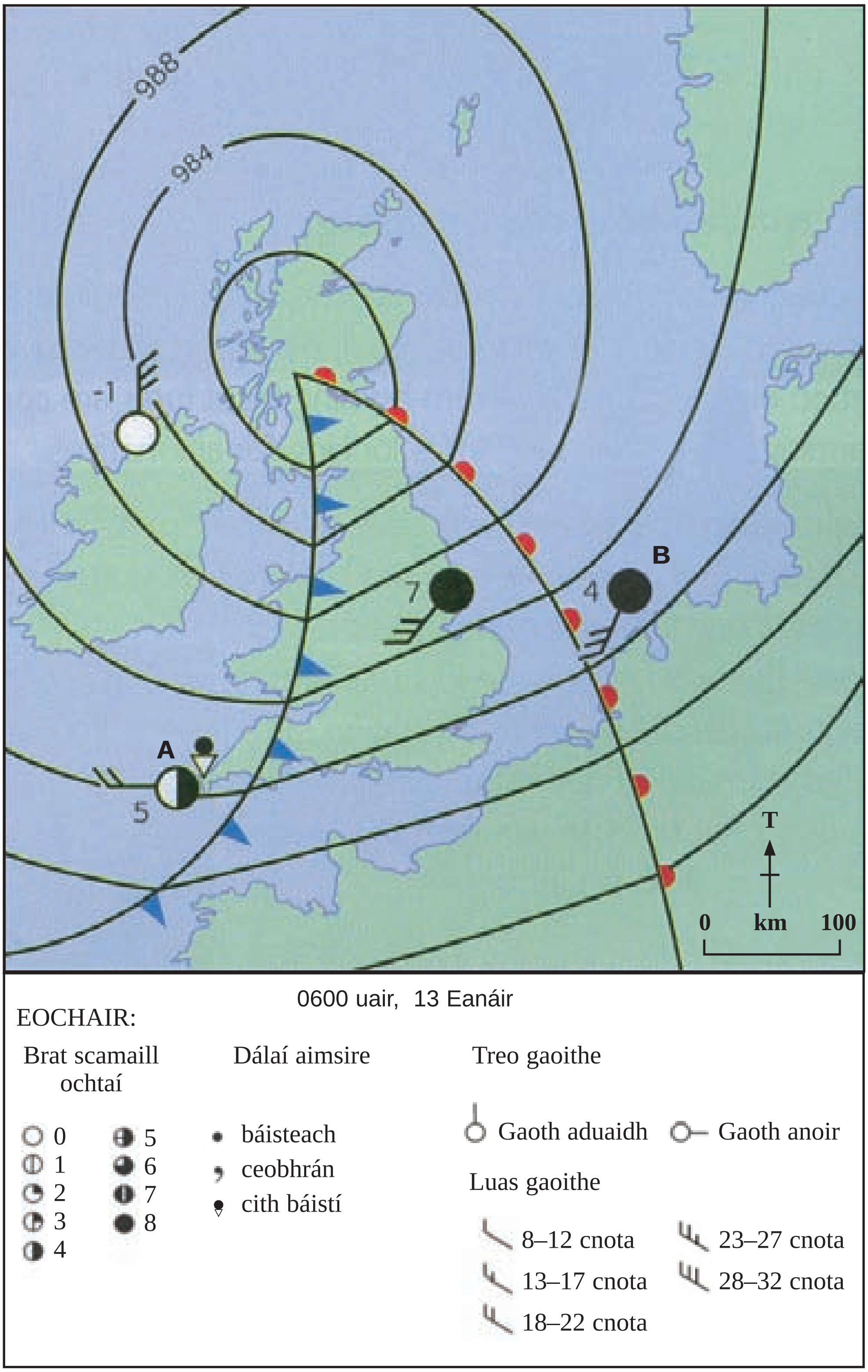

© Geog GCSE by Anna King et al (OUP, 2006), copyright © Oxford University Press 2006, reprinted by permission of Oxford University Press

Fíor 3

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(i) Folínigh an cineál de chóras aimsire a thaispeántar in **Fíor 3**.

Frithchioclón **Lagrach** **Hairicín** [1]

(ii) Folínigh an fad idir Stáisiún Aimsire **A** agus Stáisiún Aimsire **B**. Úsáid an scála in **Fíor 3** le cuidiú leat.

150 km **200 km** **350 km** **500 km** [1]

(iii) Comhlánaigh **Tábla 1** trí thic (✓) a chur le fíor nó bréagach maidir le gach ráiteas faoi **Fíor 3**. Tá ceann amháin déanta.

Tábla 1

Ráiteas	**Fíor**	**Bréagach**
Tá fronta te i ngar do Stáisiún Aimsire **B**		
Is é 998 mb an brú is ísle ar an léarscáil		
Tá fronta oclúidithe os cionn na hÉireann agus na Breataine Móire		
Tá sé ag cur báistí gach áit in Éirinn agus sa Bhreatain Mhór		✓

[3]

(iv) Comhlánaigh an tuairisc aimsire seo do Stáisiún B.

Tá sé tirim ag Stáisiún B. Is é __________ cnota luas na gaoithe.

Gaoth ____________________ atá ann. Is é ___________ ochta an

brat scamaill. Is é ___________°C an teocht. [4]

(v) Cuir síos ar **dhá** athrú aimsire is dócha a tharlóidh ag Stáisiún B de réir mar a ghluaiseann an córas aimsire soir.

____

____

____ [2]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(c) Déan staidéar ar **Fíor 4** a ainmníonn cuid de na cúiseanna le héagsúlacht aeráide trasna na hEorpa. Freagair na ceisteanna a leanann.

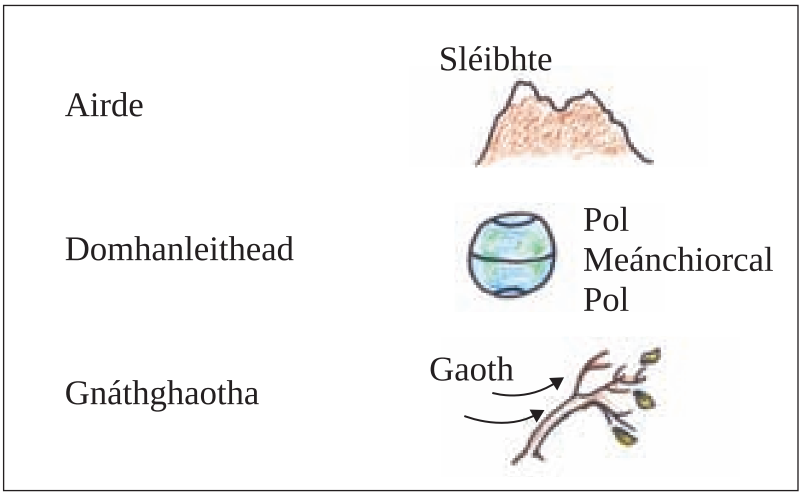

Fíor 4

(i) Cad é a chiallaíonn an téarma **aeráid**?

____

____

____ [2]

(ii) Luaigh ina iomláine cad é mar a théann **dhá** thoisc a ainmnítear in **Fíor 4** i bhfeidhm ar an aeráid trasna na hEorpa.

Toisc 1 ____

____

____

____

____

Toisc 2 ____

____

____

____

____ [6]

(d) Déan staidéar ar **Fíor 5** a thaispeánann ceithre dhóigh a dtéann an aeráid in Bali i bhfeidhm ar fhás ríse. Freagair na ceísteanna a leanann.

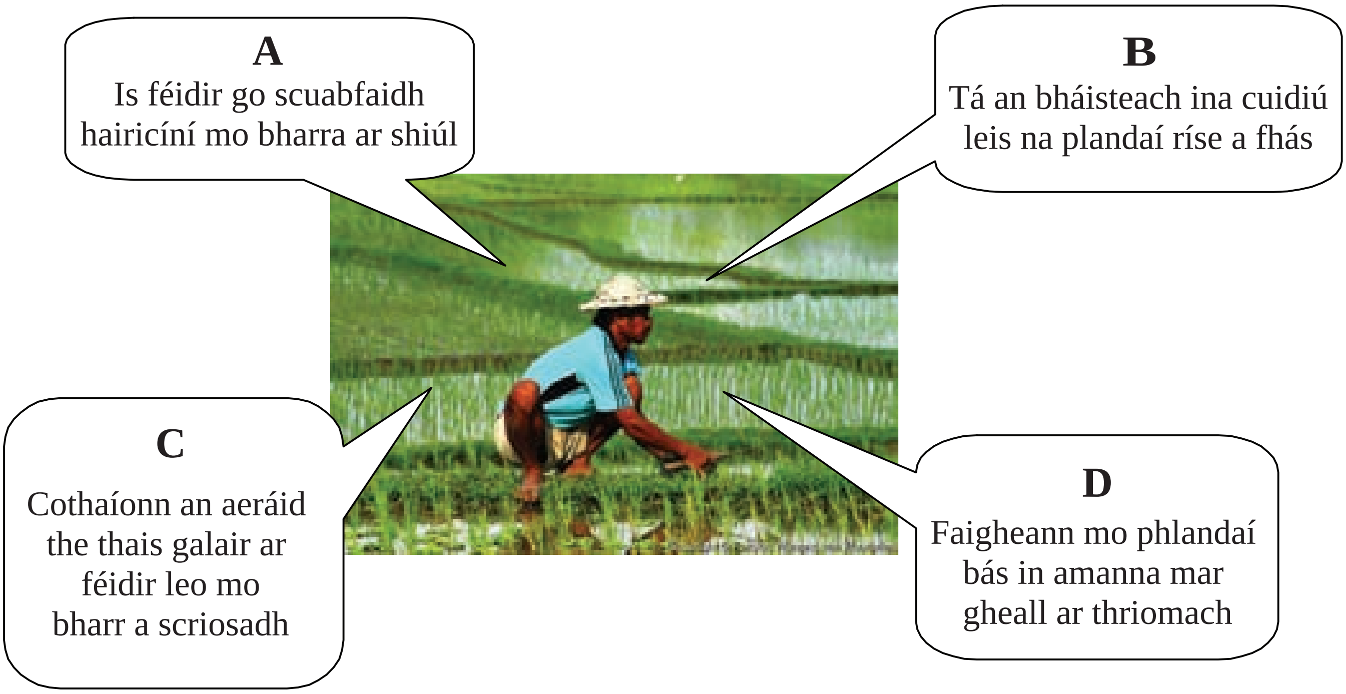

©2007 Wynand van Poortvliet (wvanpoortvliet.nl)

Fíor 5

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(i) Luaigh na **3** ráiteas ó **Fíor 5** a mhíníonn cad é mar a d'fhéadfadh feirmeoireacht a bheith níos déine mar gheall ar an aeráid. Tá ceann amháin déanta.

Is iad ___A___ ________ ________ na ráitis atá i gceist [2]

(ii) I gcás ceantar ainmnithe feirmeoireachta a ndearna tú staidéar air, luaigh ina hiomláine dóigh **amháin** ar úsáideadh teicneolaíocht le tionchar na haeráide a laghdú.

Ceantar feirmeoireachta ainmnithe ____________________________ [1]

____

____

____

____

____ [3]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

Téama B: Próisis agus Dúshláin Fhisiciúla

2 **(a)** Déan staidéar ar **Fíor 6** a thaispeánann ceannlínte as nuachtán. Freagair na ceisteanna a leanann.

Foinse: An Príomhscrúdaitheoir

Fíor 6

(i) Cén t-ainm atá ar an bholcán in **Fíor 6**?

____ [1]

(ii) Cad é neart an chreatha talún in Osaka?

____ [1]

(iii) Cad é a chiallaíonn an téarma **bolcán**?

____

____

____ [2]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(iv) Tá an tSeapáin suite ar theorainn phlátaí **scriosach**. Déan staidéar ar **Fíor 7** a thaispeánann dhá thrasghearradh de theorainn phlátaí. Roghnaigh an **t-aon** léaráid **amháin** a léiríonn teorainn scriosach trí thic (✓) a chur sa bhosca cheart.

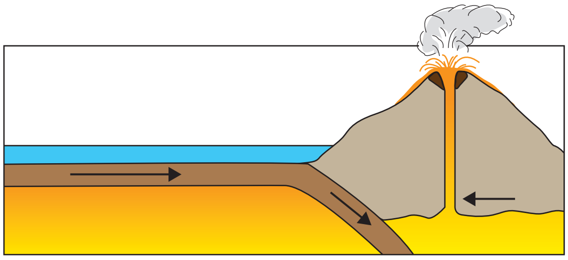	
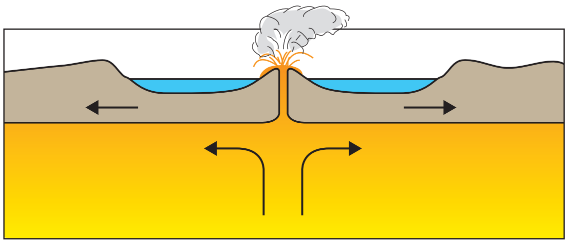	

[1]

Fíor 7

(v) Mínigh cad chuige a dtarlaíonn creathanna talún ag teorainn phlátaí scriosach.

____

____

____

____

____ [3]

(vi) Folínigh an freagra **nach** cineál de theorainn phlátaí é.

Cuiditheach **Caomhach** **Comhiomprach** [1]

(vii) Ainmnigh crith talún a ndearna tú staidéar air. Cuir síos ar dhóigh **amháin** a ndearnadh foirgnimh níos sábháilte i ndiaidh an chreatha talún.

Ainm an chreatha talún ______________________________ [1]

____

____

____ [2]

(b) Déan staidéar ar **Fíor 8** a thaispeánann méid an ualaigh a bailíodh ó abhainn Bhaile an Doire i gContae Thír Eoghain. Freagair na ceisteanna a leanann.

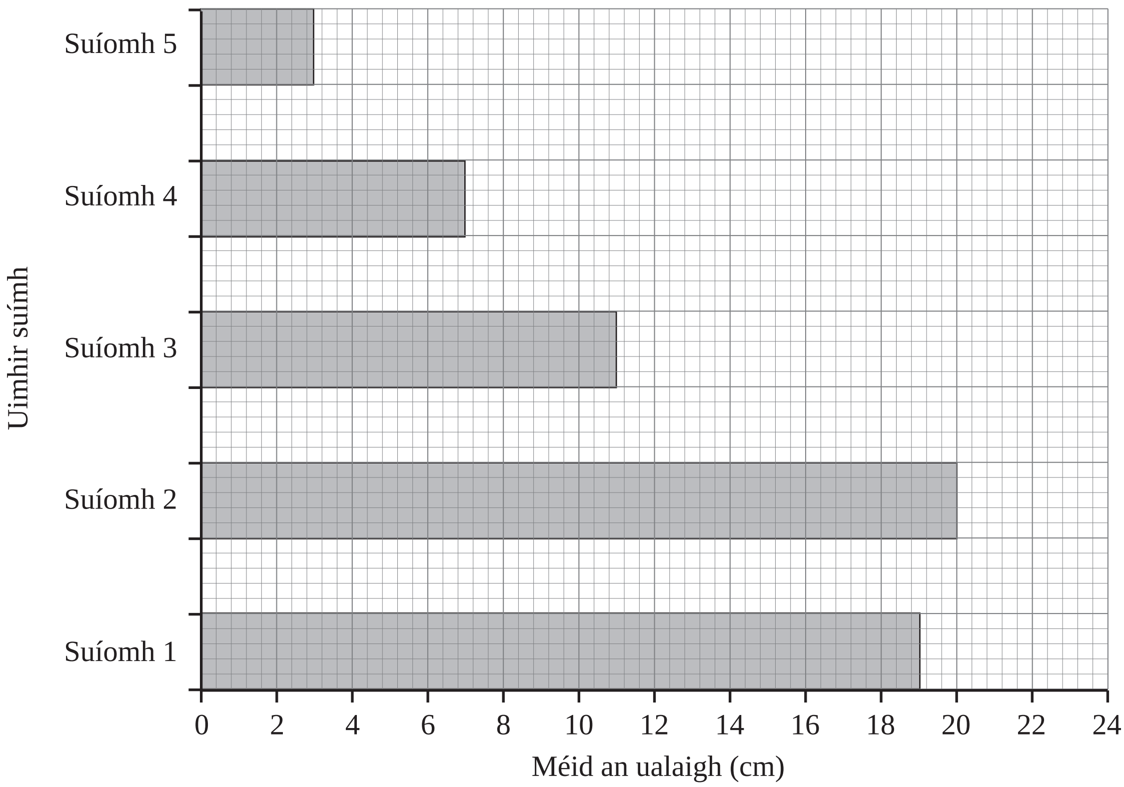

Uimhir suímh	Fad ón fhoinse (km)
1	0.2
2	3
3	7
4	15
5	23

Foinse: An Príomhscrúdaitheoir

Fíor 8

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(i) Folínigh na focail chearta ó na ráitis seo thíos (tá ceann amháin acu déanta).

<u>Leanann</u>/ní leanann Suíomh 1 an patrún.

Tá méid an ualaigh ag Suíomh 1 **níos mó ná/níos lú ná** Suíomh 3.

Tá na sonraí léirithe ar **líneghraf/bharraghraf**.

Tá Suíomh 5 suite i ngar do **fhoinse/bhéal** na habhann. [3]

(ii) Mínigh cad é mar a athraíonn méid an ualaigh le sruth mar gheall ar chreimeadh.

Míniú ____

____

____

____

____ [3]

(iii) Cad é a chiallaíonn an téarma **sil-leagan**?

____

____

____ [2]

(iv) Folínigh an **dá** chúis le tuile mar gheall ar dhaoine.

Báisteach throm **Uirbiú** **Fánaí géara**

Díchoilltiú **Carraig neamh-thréscaoilteach** [2]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(v) Ainmnigh straitéis boginnealtóireachta **amháin** agus straitéis crua-innealtóireachta **amháin** a úsáidtear le tuile a rialú. Scríobh do fhreagraí sna boscaí thíos.

Straitéis boginnealtóireachta →

[1]

Straitéis crua-innealtóireachta →

[1]

(vi) Ag baint úsáid as scéim bhainistíochta abhann ar an scála náisiúnta/réigiúnach a ndearna tú staidéar uirthi, luaigh ina hiomláine éifeacht dhiúltach **amháin** a bhí ag tuile ar na daoine.

Scéim bhainistíochta abhann ______________________________ [1]

Éifeacht dhiúltach ____

____

____

____

____

____ [3]

(c) Déan staidéar ar **Fíor 9** a thaispeánann gné aolchloiche. Freagair na ceisteanna a leanann.

© D J Waters & F G Waters www.earth.ox.ac.uk/%7Eoesis/field/index.html

Fíor 9

(i) Ainmnigh an ghné aolchoiche a thaispeántar in **Fíor 9**. Folínigh ainm ceart na gné sa liosta thíos.

Aolchuisne **Aill aolchloiche** **Pábháil aolchloiche** [1]

(ii) Mínigh cad é mar a chuidigh síonchaitheamh ceimiceach leis an ghné aolchoiche seo in **Fíor 9** a fhoirmiú.

____

____

____

____

____

____ [4]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(iii) Déan staidéar ar **Fíor 10** a thaispeánann cúiseanna le creimeadh. Freagair an cheist a leanann.

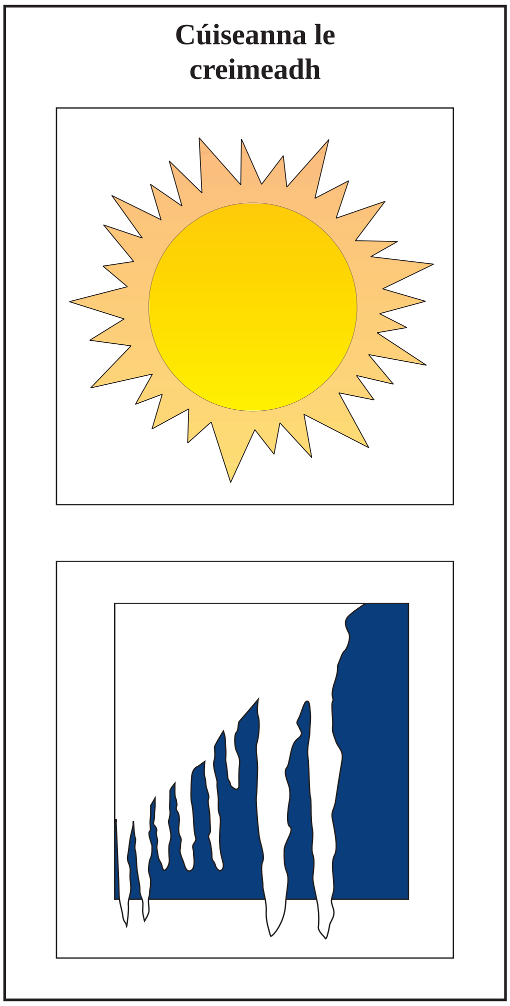

Foinse: An Príomhscrúdaitheoir

Fíor 10

Mínigh cad é mar atá athruithe teochta ina gcúis le síonchaitheamh carraigeacha.

____

____

____

____

____ [3]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(iv) Luaigh ina hiomláine éifeacht **amháin** a bhí ag gníomhaíocht daoine ar cheantar aolchloiche in Éirinn nó sa Bhreatain Mhór a ndearna tú staidéar air.

Ainm an cheantair aolchloiche ______________________________ [1]

Éifeacht ____

____

____

____

____ [3]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

Téama C: Éiceachórais agus Inbhuanaitheacht

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

3 **(a)** Déan staidéar ar **Fíor 11** a thaispeánann biashlabhra talamh portaigh in Éirinn. Freagair na ceisteanna a leanann.

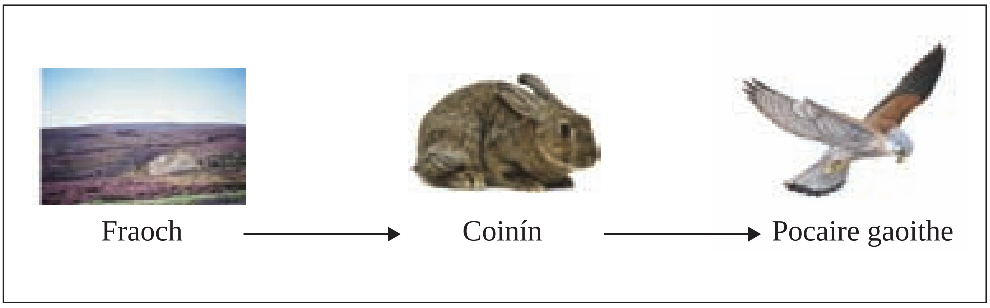

© Mike Langman (rspb-images.com)
© Steve Gorton/Dorling Kindersley
© Neville Turner/The Moorland Trust

Fíor 11

(i) Is cineál ithreach í móin. Cad é a chiallaíonn an téarma **ithir**.

____

____

____ [2]

(ii) Ainmnigh táirgeoir **amháin** agus tomhaltóir **amháin** a thaispeántar in **Fíor 11**.

Táirgeoir ____ [1]

Tomhaltóir _______________________________________ [1]

(iii) Luaigh ina iomláine toradh **amháin** don éiceachóras seo má dhónn feirmeoirí limistéir mhóra fraoigh ar thalamh portaigh.

____

____

____

____

____ [3]

(iv) Luaigh cé acu fíor nó bréagach atá na ráitis seo a leanas.

	Fíor/Bréagach
Beidh níos lú pocairí gaoithe ná coiníní.	
Is planda é fraoch agus is cuid d'fhlóra talamh portaigh é.	

[2]

(v) Luaigh ina hiomláine dóigh **amháin** a n-athraítear éiceachóras talamh portaigh mar gheall ar choilltiú.

____

____

____

____

____ [3]

(vi) Cuir síos ar bheart caomhnaithe **amháin** in éiceachóras talamh portaigh i dTuaisceart Éireann.

Limistéar talamh portaigh ______________________ [1]

Beart caomhnaithe ______________________________

____

____ [2]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(b) Déan staidéar ar **Fíor 12** a thaispeánann dáileadh na bhforaoisí trópaiceacha báistí ar fud an domhain. Freagair na ceisteanna a leanann.

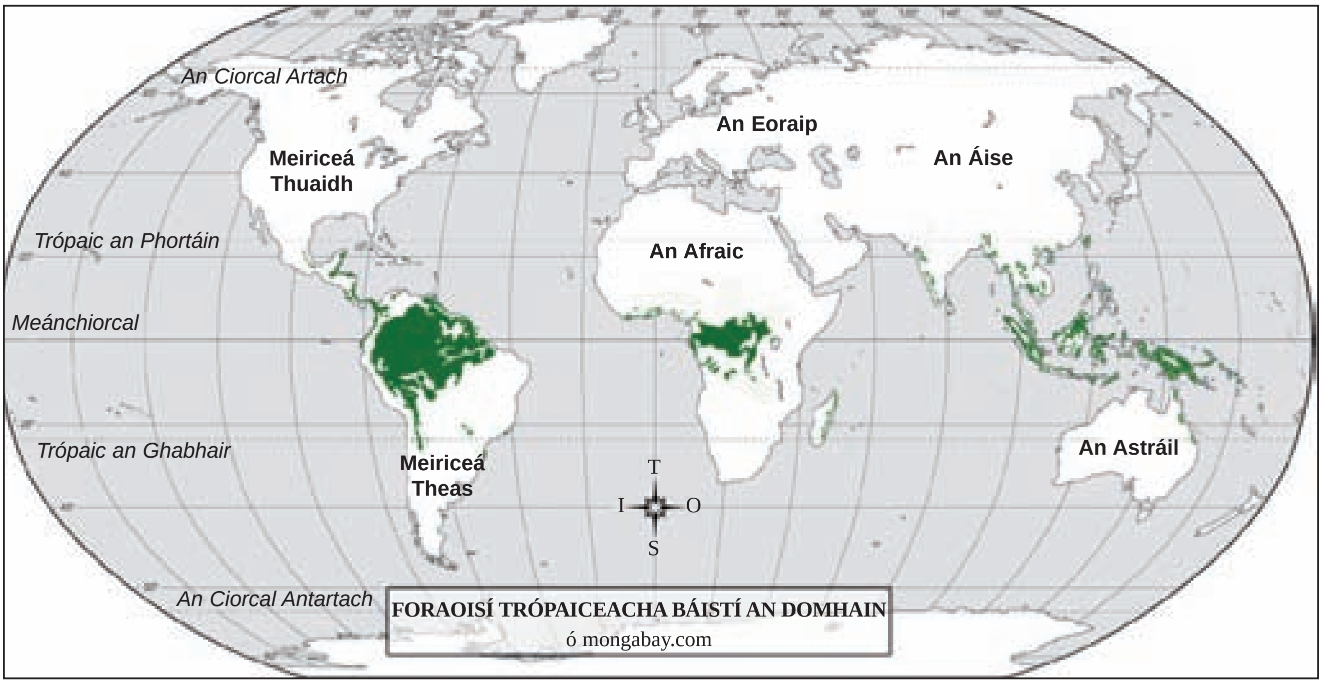

Eochair: ■ Foraoisí trópaiceacha báistí

© Mongabay.com http://www.mongabay.com/images/rainforests/world-rainforest-map.jpg

Fíor 12

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(i) Comhlánaigh an t-alt seo a leanas agus focail ón bhosca thíos in úsáid agat.

móra	**poil**	**meánchiorcal**	**Thuaidh**	**Afraic**

Tá foraoisí báistí ann gar don ________________, idir Trópaic an Phortáin agus Trópaic an Ghabhair. Tá limistéir ____________________ foraoise báistí san Áise Theas. Tá roinnt foraoisí báistí san ____________________ Thiar Láir. Níl foraois bháistí ar bith in ilchríocha amhail Meiriceá ____________________. [4]

(ii) Folínigh **dhá** fhocal ón liosta thíos is fearr a chuireann síos ar aeráid na bhforaoisí báistí.

Fuar **Te** **Fliuch** **Tirim** [2]

(iii) Luaigh ina hiomláine dóigh **amháin** a dtéann aeráid na bhforaoisí báistí i bhfeidhm ar an fhásra.

____

____

____

____

____ [3]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(c) Déan staidéar ar **Fíor 13** a thaispeánann díchoilltiú foraoise báistí ar mhórscála. Freagair na ceisteanna a leanann.

Photograph contained in an article "Crude Awakening, as Alternative Energy Heats Up, Environmental Concerns Grow", by P Barta and J Spence. The Wall Street Journal, December 5, 2006. "Reprinted with permission of The Wall Street Journal, Copyright © 2006 Dow Jones & Company, Inc. All Rights Reserved Worldwide

Fíor 13

(i) Luaigh ina n-iomláine **dhá** éifeacht a bhíonn ag díchoilltiú ar mhórscála ar na plandaí agus ar na hainmhithe i bhforaois thrópaiceach bháistí ainmnithe a ndearna tú staidéar uirthi.

____

____

____

____

____

____

____

____

____ [6]

(ii) Cuir síos ar dhóigh **amháin** a bhfuil foraoisí trópaiceacha báistí á gcosaint.

____

____

____ [2]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(d) Déan staidéar ar **Fíor 14** a thugann faisnéis ar ionad saoire éiceathurasóireachta in Norfolk, Sasana. Freagair na ceisteanna a leanann.

Feirm Deepdale

Bíodh saoire agat linn ar ionad campála éiceabhách a bhfuil duais bainte aige.

- Tá na fálta sceach go fóill againn le beathra éan a spreagadh.
- Tá treoraithe áitiúla againn le cuidiú leat a mhór a dhéanamh den tsaoire.
- Tá na barra á bhfás gan cheimiceáin againn le cuid mhór plandaí fiáine a spreagadh.

© *Deepdale Farm*

Fíor 14

(i) Comhlánaigh an léaráid seo thíos trí gach ráiteas a shórtáil mar thairbhe don phobal áitiúil nó mar thairbhe don fhásra. Tá ceann amháin acu déanta.

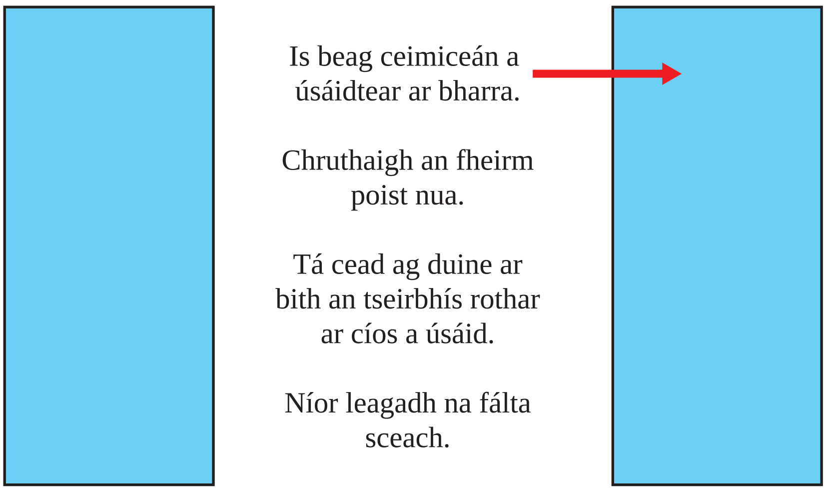

[3]

(ii) Cad é a chiallaíonn an téarma **éiceathurasóireacht**?

____

____

____ [2]

(iii) I dtaca le héiceachóras trópaiceach a ndearna tú staidéar air, luaigh ina iomláine míbhuntáiste **amhain** a bhí ann mar gheall ar éiceathurasóireacht.

____

____

____

____

____ [3]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc
Caighdeán na cumarsáide scríofa	

SEO DEIREADH AN SCRÚDPHÁIPÉIR

Cuireadh isteach ar chead chun an t-ábhar cóipchirt uile a atáirgeadh.
I gcásanna áirithe is féidir nár éirigh le CCEA teagmháil a dhéanamh le húinéirí cóipchirt agus beidh sé sásta na hadmhálacha sin a fágadh ar lár a chur ina gceart amach anseo ach é a chur ar an eolas.

1847-091-1